

ДЕРЖАВНИЙ АРХІВ ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСТІ

не пізніше 1876 р.
до 1917 р.

Біленське волосне правління,
с. Біленьке Катеринославського
повіту Катеринославської губернії

1917-1920 рр.

Біленська волосна земська управа,
с. Біленьке Катеринославського
повіту Катеринославської губернії

Фонд № 62

ОПИС № 2

справ постійного зберігання
за 1918, 1919 рр.

Передмова

до опису № 2 фонду № 62 Біленська волосна земська управа, с. Біленьке Катеринославського повіту Катеринославської губернії

1. Історія фондоутворювача

Біленське волосне правління створено на виконання Указу імператора Павла I «Про розподіл казенних селищ на волості й про порядок внутрішнього їх управління» від 6 серпня 1797 р. Після селянської реформи 1861 р. діяло на підставі «Загального положення про селян», як орган селянського самоврядування. Відповідно до закону Тимчасового Уряду від 21 травня 1917 року, за яким створювалися безстанові органи волосного земського самоврядування, Біленське волосне правління реорганізовано в Біленську волосну земську управу.

Село Біленьке засновано у другій половині XVIII ст. Перші згадки в історичних документах датовані 1770 р., у зв'язку з військовою повинністю запорізьких козаків (Історія міст і сіл Української УРСР. Запорізька область, К. 1981 р., арк. 314). Точна дата утворення Біленської волосної земської управи не відома, але не пізніше 1876 р. (ДАЗО, ф. 62, опис 1, спр. 1).

Волосне правління діяло під наглядом місцевої адміністрації – мирового посередника, поліцейського справника й судового слідчого, з 1874 р. – повітового у селянських справах присутствія, а з 1889 р. – земського начальника. З травня 1917 р. керівництво волосними земськими управами покладено на Всеросійський земський союз.

Станом на 1917 р. у підпорядкуванні Біленського волосного правління (з 1917 р. – волосної земської управи) знаходилися наступні населені пункти: села Біленьке (волосний центр), Мар'ївка, Розумівка й невеликі поселення Жмірине, Кранцфельд, Новомиколаївське, Удільно-Миколаївське, Новоолексіївське, Новосергіївське, Новоолександрівське, Новоанастасіївське, Канівське, Олексіївське, Аннівське, Сергіївське. У березні 1918 р. с. Мар'ївка було виокремлено у самостійну волость (ДАЗО, ф. 62, опис 2, спр. 1). Діяльність управи розповсюджувалася на місцеві сільські товариства.

У волосному правлінні з'єднувалися розпорядча, виконавча й судова влада у волості. Розпорядчу владу здійснював волосний сход, виконавчу – волосне правління на чолі з волосним старшиною, судову – волосний селянський суд.

До волосного сходу входили волосний старшина, сільські старости, помічники старшини, збирачі податків, судді волосного суду та виборні від кожних десяти дворів. До повноважень сходу належали вибори посадових осіб, контроль за їхніми діями, скликання волосних зборів та розподіл повинностей, затвердження приговорів сільських сходів, керування громадськими крамницями (запасами хлібу), опіка над сиротами, надання соціальної допомоги, заснування волосних училищ, право подання скарг і прохань по справах волості до вищих інстанцій, вибори кандидатів у гласні

повітових земств та уповноважених щодо виборів до Державної думи (від жовтня 1905 р.).

Волосного старшину обирав волосний сход на 3 роки й затверджував місцевий орган державного управління (з 1889 р. – земський начальник). Волосний старшина виконував поліцейські (охорона загального порядку, спокою й благочиння у волості), адміністративні та контрольні функції (керував сільськими старостами, сотниками й десятниками).

Окрім старшини, до волосного правління входили сільські старости та їхні помічники – сотники й десятники; збирачі податків, що обиралися окремо, волосний писар, який служив за наймом. У віданні правління перебувало здійснення видатків, затверджених волосним сходом, ведення посімейних списків та різних облікових книг стосовно продовольчих позик, призову новобранців, стягнення з селян боргів на користь держави чи приватних осіб, питання приймання або звільнення найманих посадовців у волості.

Волосний писар призначався волосним посередником (згодом земським начальником), вів усі волосні книги, записував вироки, видавав паспорти, складав списки проходження військової повинності, був секретарем у волосному суді.

Волосний суд складався з 4-12 суддів, які щорічно обиралися волосним сходом. Суд ухвалював рішення з дрібних майнових спорів (до 100, з 1889 р. – до 300 рублів) і здійснював судочинство з незначних злочинів щодо осіб селянського стану.

Нагляд за правопорядком у селищах волості здійснювали нижчі поліцейські чиновники (десятники та сотники), що не входили до складу чинів повітової поліції, але знаходилися під контролем органів волосного й сільського управління. Десятники обиралися сходами не більше одного на 25-30 дворів, сотники – на 100. До їх обов'язків входило виконання примусових поліцейських дій, супровід арештованих, тимчасова охорона злочинців та втікачів.

Відповідно до закону Тимчасового Уряду від 21 травня 1917 р. волосні правління реорганізовані у волосні земські управи. Скасовувалися волосні сходи, правління, суди й старшини. Вибори гласних до розпорядчого органу – земських зборів, проводилися на основі загального, прямого, рівноправного й таємного голосування. Волосні земські збори обирали зі свого складу виконавчий орган – волосну земську управу на чолі з головою на один рік. Волосні земства наслідували адміністративні, фінансові й господарські функції волосних правлінь.

Біленська волосна земська управа припинила діяльність у 1920 р. на підставі загальної директиви НКВС РРФСР від 6 лютого 1918 р. про розпуск міських та земських органів самоврядування, Декрету Тимчасового робітничо-селянського уряду України «Про організацію влади на місцях» від 30 листопада 1918 року з передаванням влади на місцях надзвичайним органам радянської влади – військово-революційним комітетам і комітетам незаможних селян, пізніше – волосним з'їздам рад та їх виконавчим

комітетам (Зібрання узаконень і розпоряджень робітничо-селянського уряду України, № 1, арк. 3; № 7, арк. 86).

2. Історія фонду

Документи фонду № 62 надійшли на зберігання до Державного архіву Запорізької області у 1926 р. Вперше документи фонду були описані у 1935 р., було складено рукописний опис на 38 (тридцять вісім) справ за 1876, 1879-1883, 1885-1893, 1899, 1909, 1914, 1917-1919 рр.

У 1948 р. 2 (дві) справи фонду № 62 «Біленьке волосне правління, с. Біленьке Катеринославського повіту Катеринославської губернії» за 1917, 1918 рр. надійшли до фонду № 72 «Розумовське сільське управління, с. Розумовка Біленької волості Катеринославського повіту Катеринославської губернії» (акт № 12 від 12.10.1948), 1 (одна) справа за 1919 р. – до фонду № 205 «Біленьке сільське управління, с. Біленьке Біленької волості Катеринославського повіту Катеринославської губернії» (акт № 13 від 12.10.1948), 2 (дві) справи за 1919, 1921 рр. – до фонду № Р-1752 «Біленький волосний земельний відділ, с. Біленьке Біленької волості Катеринославського повіту Катеринославської губернії» (акт № 7 від 6.05.1949).

Відповідно до акту про приймання-передавання документів від 14 жовтня 1948 р. 1 (одна) справа з опису № 1 фонду № Р-108 «Мар'ївський волосний земельний комітет, с. Мар'ївка Мар'ївської волості Катеринославського повіту Катеринославської губернії» надійшла до опису № 1 фонду № 62.

Відповідно до акту про передавання документів на секретне зберігання від 23 липня 1953 р. № 22 з фонду № 62 вибула 1 (одна) справа за 1918 р. (протоколи, акти, відомості про створення Мар'ївської волості) до опису № 1 фонду № Р-2125 «Біленька волосна земська управа, с. Біленьке Катеринославського повіту Катеринославської губернії»; у 1957 р. справу повернено на загальне зберігання (акт про розсекречення документів від 10.04.1957 № 57). На підставі акту про виявлення документів, що не стосуються даного фонду від 21 квітня 2008 р. № 3, вище зазначена справа надійшла до опису № 2 фонду № 62, а фонд № Р-2125 закрито. Фонд № 62 отримав назву «Біленька волосна земська управа, с. Біленьке Катеринославського повіту Катеринославської губернії».

Відповідно до акту про виявлення документів, що не стосуються даного фонду від 20 жовтня 2011 р. № 5 з опису № 1 фонду № 68 «Новоолександрівське сільське управління, с. Новоолександрівка Августинівської волості Катеринославського повіту Катеринославської губернії» до опису № 1 було приєднано 1 (одну) справу (посімейний список селян с. Новоолексіївського) за 1914-1918 рр.

Станом на 20.10.2011 в описах фонду № 62 «Біленька волосна земська управа, с. Біленьке Катеринославського повіту Катеринославської губернії» налічується 35 (тридцять п'ять) справ, у тому числі: в опису № 1 – 34

(тридцять чотири) справи за 1876, 1879-1883, 1885-1893, 1899, 1906-1920 рр., в опису № 2 –1 (одна) справа за 1918, 1919 рр. Документи розташовані у довільному порядку. Описи рукописні.

До опису № 1 внесено наступні документи: вироки сільських сходів, журнали обліку платників податей і приватних зборів, надходження й розподілу громадських хлібних запасів та грошових коштів по Розумовському сільському товариству. Посімейні списки селян Біленської волості, а саме: поселень Новомиколаївського, Удільно-Миколаївського, Новоанастасіївського, Новосергіївського, Канівського, Олексіївського, Новоолексіївського та хуторів селища Аннівського. Також справи містять інформацію про майновий стан і списки дітей сиріт сіл Розумовки й Мар'ївки.

До опису № 2 внесено документи (протоколи, акти, відомості, списки) про проведення підготовчої роботи зі створення Мар'ївської волості та волосного правління.

З метою покращення інформаційно-пошукового рівня описів №№ 1, 2 проведено їх удосконалення.

У ході роботи:

- перескладені заголовки справ;
- уточнені крайні дати документів;
- складено опис № 1 на 40 (сорок) справ з № 1 до № 40 за 1876, 1879-1883, 1885-1893, 1899, 1906-1920 рр.;
- складено опис № 2 на 2 (дві) справи з № 1 до № 2 за 1918, 1919 рр.

Збережена стара схема систематизації. Останніми справами до описів приєднано перескладені описи.

До опису складений наступний науково-довідковий апарат:

- титульний аркуш
- передмова

Головний спеціаліст-архівіст

Д.П. Шевченко

Начальник відділу зберігання,
обліку та довідкового

О.Ю. Зінчик

08.02.2012

Державний архів
Запорізької області

ЗАТВЕРДЖУЮ
Директор Державного архіву
Запорізької області

_____ О.С.Тедєєв
“ _____ ” _____ 2012

Фонд ф. 62

ОПИС № 2

справ постійного зберігання
за 1918, 1919 рр.

Біленська волосна земська управа, с. Біленьке Катеринославського повіту
Катеринославської губернії

№№ з/п	Заголовок справи	Дата справи	Кіль- кість аркушів у справі	При- міт- ка
1.	2.	3.	4.	5.
1.	Документи (протоколи, акти, відомості, списки) про проведення підготовчої роботи зі створення Мар'ївської волості та волосного правління	7 березня 1918- 4 лютого 1919	37	
2.	Перескладений опис		2	

До опису внесено 2 (дві) справи з № 1 до № 2

Опис склав:

головний спеціаліст-архівіст

_____ Д.П. Шевченко

08.02.2012

Начальник відділу зберігання,
обліку та довідкового апарату

_____ О.Ю. Зінчик

08.02.2012

СХВАЛЕНО

Протокол засідання ЕПК

Державного архіву
Запорізької області

від _____ 20 р. № _____